

Σε σχήμα λόγου Tutti Fruti (ασύνδετο σχήμα)

Όπως όλοι γνωρίζετε το «**ΑΘΩΣ**» είναι ταυτόσημο με το Άγιον Όρος που είναι το ψηλότερο βουνό της χερσονήσου. Μια και θα μιλήσω, όμως, για το Άγιο



Όρος από μια άλλη προσέγγιση άλλαξα και τον τίτλο

Από την Βούλα μία ομάδα γύρω στα 30 άτομα με αρχηγό τον **Δημήτρη Ντουνιαδάκη** και υποτακτικούς (υποτακτικούς σημαίνει ο καλόγερος που διαδέχεται τον πρώτο και τον βοηθά) **Παναγιώτη Σωτηρόπουλο** και τον **Θεόφιλο Κουλιανό** πηγαίνουμε στο Άγιο Όρος. Πολλά από όσα θα γράψω έχουν ειπωθεί στην

παρουσίαση «**Βηματισμός στο Άγιο Όρος**» που έγινε από τον Ντουνιαδάκη και του λόγου μου.

Ακόμα το **Άθως** δεν το έχει επισκεφτεί αρκετός κόσμος, όπως θα έπρεπε, και ένας σκοπός του άρθρου μου είναι να κινησω το ενδιαφέρον να το επισκεφθούν. Επίσης είναι αρκετά άγνωστο στους ξένους που γνωρίζουν κυρίως την Ακρόπολη. Γι αυτό, θα γράψω πρώτα ορισμένα γενικής φύσεως και μετά θα ασχοληθώ με βαθύτερες έννοιες, εντυπώσεις, βιώματα που αποκομίσαμε από το Άγιο Όρος, όλα πάλι Tutti Frutti ή ασύνδετο σχήμα.

Το ιδιαίτερο γεωφυσικό τοπίο, η ιδιόμορφη κοινωνία, ο ιερός χαρακτήρας και η διαρκής υπερχλιετής ακτινοβολία του Όρους, είναι ίσως ένας πρώτος λόγος επίσκεψης. Ένας δεύτερος λόγος είναι η εντυπωσιακή κτιριακή υποδομή με την μνημειακή αρχιτεκτονική, οι θησαυροί και τα κειμήλια, οι εικόνες και οι συνθήκες από το παρελθόν, ιδιόμορφο ωράριο και η εγκάρδια φιλοξενία. Ο κυριότερος, όμως, λόγος είναι τα μνημύματα υπακοής, υπομονής, ταπεινοφροσύνης, σωφροσύνης και αγάπης, που παίρνει κανείς από τους γέροντες που συναντάς.

Για την είσοδο στο Άγιο Όρος, είναι απαραίτητο το «**Διαμονητήριο**», δηλαδή ένα «διαβατήριο», με το οποίο ο επισκέπτης παίρνει άδεια παραμονής τεσσάρων ημερών. Περιλαμβάνει: «*επίσκεψιν των ιερών σκηνωμάτων και προσκύνησιν των εν αυτοίς αποκειμένων ιερών και οσίων της πίστεως ημών*».

Το διαμονητήριο απευθύνεται προς τις είκοσι Ιερές και Σεβάσιμες Μονές, υπογράφεται από την Ιερά Επιστοασία και τονίζει: «*Παρακαλείσθε όθεν, όπως*

παράσχετε μαζί με τη φιλόφρονα υποδοχή και πάσα άμα δυνατόν φιλοξενίαν και περιποίησιν».

Το ταξίδι από την **Ουρανούπολη** προς τη **Δάφνη**, έχει νότια πορεία και μας δίνει τη δυνατότητα να συναντήσουμε τις Ι. Μονές της Δυτικής πλευράς της Αθωνικής χερσονήσου.

Πρώτο Μοναστήρι, είναι η Ι. **Μονή Δοχειαρείου**. Ιδρύθηκε από κάποιον μοναχό Ευθύμιο, συνασκητή του Θείου Αθανασίου του Αθωνίτη, ιδρυτού του Αγίου Όρους. Ο Ευθύμιος ήταν δοχειάρης δηλαδή «αποθηκάριος τροφίμων». Το καθολικό είναι αφιερωμένο στους Αρχάγγελους Μιχαήλ και Γαβριήλ.

Στο Άγιο Όρος υπάρχουν είκοσι Ι. Μονές και πάρα πολλά εξαρτήματα αυτών, δηλαδή **Καθίσματα, Κελιά, Καλύβες και Σκήτες**.

Δεν επιδέχονται καμία μεταβολή:

- Ο αριθμός είκοσι, των Ι. Μονών.
- Η συγκεκριμένη θέση στην ιεραρχική τάξη των Ι. Μονών.

• Ο κοινοβιακός τρόπος Μοναχισμού: Όλοι οι αδελφοί διαπνύονται ομοιομόρφως, υπακούοντας στον ισοβίο ηγούμενο. Στον ιδιόρρυθμο τρόπο Μοναχισμού η μοναστική ζωή είναι οργανωμένη έτσι ώστε: «*Οι μοναχοί εφαρμόζουν πολλά από τα καθήκοντα των, κατ' ίδιον έκαστον τρόπον*».

Σήμερα, ιδιόρρυθμος μοναχισμός υπάρχει μόνο στα εξαρτήματα των Ι. Μονών.

Δεύτερος σταθμός Ι. **Μονή Ξενοφώντος**. Στη Μονή αυτή έχουμε φιλοξενηθεί πολλές φορές (έχει πολύ καλή υποδοχή), υπάρχει οικειότητα και μας δίνεται, όπως βλέπετε η δυνατότητα να συμμετέχουμε σε όλες τις δραστηριότητες. Με πολύ άνετο τρόπο εργαζόμαστε στο μαγειρείο όλοι με αρχιμάγειρα την αφεντιά μου.

Η Ι. Μονή Ξενοφώντος κατέχει την 16η θέση στην Ιεραρχική σειρά των Μονών. Διαθέτει ένα θαυμάσιο νέο Μουσείο - Βιβλιοθήκη με σημαντικά κειμήλια και βιβλία. Γιόρτασε την χιλιετία το 20ο έτος 2000. Στο παλιό μικρό καθολικό που ευρέθη η πάνσεπτος και προσκυνητή εικόνα της Οδηγήτριας «θεία βούληση» από την Ι. Μονή Βατοπεδίου, για να ευλογεί, προστατεύει, στηρίζει και αγιάζει τους ενασκοιμένους Πατέρες, αλλά και το πλήθος των προσερχομένων πιστών. Σήμερα η εικόνα της Οδηγήτριας βρίσκεται στο νέο καθολικό, που είναι το μεγαλύτερο του Όρους (με χωρητικότητα 2.000 ατόμων), αφιερωμένο στον Άγιο Γεώργιο.

Καθολικό ονομάζεται ο κεντρικός ναός του Μοναστηριού. Σε όλες τις Μονές είναι σε ρυθμό σταυρού-ειδή μετά τρούλου. Στο εσωτερικό του υπάρχει μια κατανυκτική ατμόσφαιρα που υποβάλλεται πρακτικά, από την έλλειψη ηλεκτρικού φωτός. Στο αμυδρό φως των καντηλιών και των ελαχίστων κεριών, προσηθείς να διακρίνεις τις φιγούρες των μοναχών, του εκκλησιαστικού (νεωκόρου), που απαγγέλουν τα τροπάρια πριν τα ψάλλουν οι ψάλτες. Στο καθολικό ξεκινάει ο **Μεσονυκτικό**, ακολουθεί ο **Όρθρος**, οι **Ωρες** και τέλος η **Θεία Λειτουργία** που τελειώνει στις 6 το πρωί.

Σε όλες τις ακολουθίες οι μοναχοί έχουν καλυμμένο το κεφάλι τους. Αποκαλύπτονται μόνο στην Μεγάλη Είσοδο με τα Άγια των Αγίων και όταν ψάλλεται το «**Σε υμνούμε**», όταν δηλαδή μετατρέπεται ο άρτος και ο οίνος σε σώμα και αίμα Χριστού.

Η Ι. **Μονή Παντελεήμονος**

είναι το γνωστό εντυπωσιακό ρώσικο μοναστήρι με τα 36 παρεκκλήσια. Όλοι θαυμάζουν τη μεγαλύτερη καμπάνα του κόσμου, με διάμετρο 8μ που περιέχει αρκετό χρυσάφι.

Στο Άγιο Όρος τηρείται η βυζαντινή ώρα, που διαφέρει από την δική μας περίπου 6 ώρες. Η βυζαντινή ώρα εξυπηρετεί στο να εκμεταλλεύονται το φως για τις χειρονακτικές εργασίες και την νύχτα για τις ακολουθίες. Στις 6 η ώρα το απόγευμα που δίνει ο ήλιος, η βυζαντινή ώρα δείχνει μεσάνυχτα και οι μοναχοί αποσύρονται στο κελί τους. Στις 3 μετά τα μεσάνυχτα τα ρολόγια στο Όρος δείχνουν 8 το πρωί.

Η **Δάφνη** κάθε μέρα είναι ένα τυπικό πολύβουο λιμάνι, αλλά μόνο για 2-3 ώρες όσο διαρκεί η μετεπιβίβαση προσκυνητών και εμπορευμάτων. Τις άλλες 20 ώρες επικρατεί μια παράξενη ερημιά.

Από την Δάφνη, με το πλοιάριο και κατεύθυνση νότια, θα επισκεφτεί κανείς νοερά τα Μοναστήρια της Νοτιοδυτικής πλευράς της Αθωνικής χερσονήσου (η υψηλότερη κορυφή φτάνει τα 2.053μ). Σε πολύ λίγο χρόνο, από τη Δάφνη, αντικρίζεις το ποιο συναρπαστικό κτίσμα στο Άγιο Όρος. Την 13η στη σειρά κατάταξης Ι. **Μονή Σίμωνος Πέτρας**. Η «Σιμωνόπετρα», όπως λέγεται, βρίσκεται σ' ένα βράχο 333 μέτρων και είναι η πρώτη πολυκατοικία στον κόσμο.

Στο Μοναχικό Βίο, η **εστίαση** θεωρείται η τελευταία πράξη της λειτουργίας. Μετά τη **Θεία Λειτουργία** και τον **Εσπερινό**, οι μοναχοί μεταβαίνουν στην **Τράπεζα** με πλήρη τάξη ψάλλοντας και έχοντας επικεφαλής τον Ηγούμενο. Μετά την επιτραπέζια ευχή και ευλογία του ηγούμενου, μοναχοί και προσκυνητές κάθονται σε ορισμένες από τον **Τραπεζάρι** θέσεις.

Κατά τη διάρκεια της εστίασης αναγιγνώσκεται κάποιο ψυχροφελές ανάγνωσμα, ενώ στο μέσον γίνεται διακοπή για σύντομη προσευχή. Η αποχώρηση από την Τράπεζα, γίνεται με την ίδια τάξη, (δηλαδή εν ψαλμοίς και ύμνοις). Στην έξοδο ευλογεί ο Ηγούμενος, ενώ δίπλα του είναι οι μάγειροι-μοναχοί, σκυφοί σε στάση ταπεινώσης για όποιες ατέλειες είχε το φαγητό.

Όπως είπαμε στο **Άγιο Όρος** υπάρχουν πολλά **κελιά** ή **καλύβες**. Οι μοναχοί στις **Σκήτες** προσεύχονται στο κελί τους και κανονίζουν μόνοι τους τις βιοτικές τους ανάγκες (είπαμε ιδιόρρυθμος μοναχισμός). Την Κυριακή συγκεντρώνονται στο **Κυρικό**, (στον κεντρικό ναό της Σκήτης) για την Θεία Λειτουργία, μετά την οποία ακολουθεί κοινή τράπεζα.

Στο **Πρωτάτο**, δεξιά είναι το κτίριο της Ιεράς Κοινοτήτας και αριστερά το αρχαιότερο καθολικό του Αγίου Όρους, το μόνο σε ρυθμό βασιλικής (που σήμερα επισκευάζεται). Στο εσωτερικό του φυλάσσεται η γνωστή σε όλους εικόνα του «**Άξιον Εστί**». Το κελί όπου βρίσκεται η εικόνα θα το αναγνωρίσετε από τα γαλάζια παράθυρα.

Σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη του 1926 υπάρχουν, στο Άγιο Όρος, τα εξής θεσμικά όργανα.

- Οι Μονές, σε πρωτοβάθμιο επίπεδο, έχουν η καθεμία πλήρη εξουσία στην επικράτεια της και είναι υπεύθυνη για την προστασία των κειμηλίων της.
- Η Ιερά Κοινότητα συγκροτείται από 20 αντιπροσώπους, όσες και οι Ι. Μονές, που εκλέγονται τον Ιανουάριο.
- Η Ιερά Κοινότητα ασκεί την Νομοθετική αλλά και την Δικαστική εξουσία σε πρώτο και δεύτερο βαθμό.

• Η Ιερά Κοινότητα εφ' όσον το επιθυμεί καλεί τον Πολιτικό Διοικητή για συμβουλευτική, μόνο, ψήφο.

• Οι αποφάσεις της Ι. Κοινοτήτας εκτελούνται από την **Ιερά Επιστοασία**, που είναι τετραμελής, παραμένει στην αρχή ένα χρόνο όπως και ο Πρωτοεπιστάτης, (δηλαδή ο «πρωθυπουργός»), ο οποίος και εκ-



προσωπεί το Άγιο Όρος στον έξω κόσμο.

- Σε μη μόνιμη βάση λειτουργεί η Δισεμένιος 20μελής Σύναξη των ηγουμένων και
- Εκτάκτως για σοβαρά θέματα η ΔΙΠΛΗ ΣΥΝΑΞΗ ηγουμένων και αντιπροσώπων.

Στο χώρο της Σκήτης του **Αγίου Ανδρέα**, (για να καταλάβετε το μέγεθος της Σκήτης του Αγίου Ανδρέα, αν ήταν τα κελιά ξενοδοχείο θα μπορούσαν να φιλοξενήσουν πάνω από 1000 άτομα...), λειτουργεί σήμερα η κακοσυντηρημένη «**Αθωνιάδα Εκκλησιαστική Ακαδημία**». Είναι ότι απέμεινε από την γνωστή **Αθωνιάδα Σχολή**, που ιδρύθηκε το 1790 σε κτίρια κοντά στην Ι. **Μονή Βατοπεδίου** και στην οποία δίδαξαν σπουδαίοι δάσκαλοι του γένους.

Ένα περίπου χιλιόμετρο από τις **Καρυές** βρίσκεται το Ι. **Κελλίον Μπουραζέρι**. Ονομάζεται κελλί, αλλά είναι ένα τυπικό Μοναστήρι με μια 20μελή περίπου υπερδραστήρια αδελφότητα αγιογράφων κρητοπλαστών. Εδώ φιλοξενούνται πολλοί γνωστοί φίλοι της πόλης μας, όχι επειδή υπάρχει σχετική παράκληση στο διαμονητήριο, αλλά γιατί η φιλοξενία ειδικά για τον μοναχό είναι αρετή, ανάλογη με την πράξη, την υπομονή, την ταπεινότητα, την σωφροσύνη, την εγκράτεια.

Προσκυνήματα στο Άγιο Όρος, χωρίς να προσκυνήσουμε στην Ι. **Μονή Μεγίστης Λαύρας**, δεν θεωρείται ολοκληρωμένο. Είναι η πρώτη τη τάξει Μονή, αφού ιδρύθηκε πρώτη στο Άγιο Όρος, το 963 από τον Όσιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη, στη θέση μιας λαύρας (δηλαδή ενός μικρού οικισμού μοναχών), απ' όπου και πήρε το όνομά της. Υπάρχει το κυπαρίσσι που φύτεψε ο **Όσιος Αθανάσιος**, μπροστά από μεγαλόπρεπο Καθολικό και την Φιάλη του Αγιασμού δεξιά, εξάρτημα απαραίτητο στις Αγιορείτικες Μονές.

Φεύγοντας από την Ι. Μονή Μεγίστης Λαύρας, είναι έθιμο ο προσκυνητής να σταματήσει στο Άγισμα του Οσίου Αθανασίου. Εδώ η Παναγία με θαυμαστό τρόπο έδωσε νερό στον Αθανάσιο κτυπώντας με ραβδί τον βράχο.

Το Άθως είναι κειμήλιο της Ελλάδας!

Θα ήταν χαρά για μένα να αναφερθώ στην πολύπτυχη ιστορία του Όρους, στους ανεκτίμητους θη-

σαυρούς του, στ' αρχιτεκτονικά μνημεία, τα πλούσια εικονογραφημένα χειρόγραφα, τις βυζαντινές θαυματουργές εικόνες, τα ευωδιάζοντα τίμια λείψανα, τους περίτεχνους σταυρούς με τιμιόξυλο, τους αιογράφους, ξυλογλύπτες και μουσικούς μοναχούς, τις φυσικές καλλονές της ιερής χερσονήσου.

Θα ήθελα να αναφερθώ στην ωραιότητα των φυσικών του καλλονών, αυτή που είναι το ζωντανό θάμμα, η θέρμη του οποίου ανέπαυσε, αναπαύει και θ' αναπαύει μυριάδες πιστούς. Σ' αυτόν τον βηματισμό στο Άγιο Όρος, θα αναφερθώ κυρίως σε έννοιες και θέματα τα οποία με εντυπωσίασαν και που ήταν συγκεχυμένα ή άγνωστα.

Και θα αρχίσω από την **Φιλοκαλία**.

Φιλοκαλία, στο λεξικό του Μπαμπινιώτη γράφει, «αγάπη προς το κάλος» όμως στην θεολογία σημαίνει αγάπη του Θεού και κατ' επέκταση η αγάπη για τον Θεό που είναι η πηγή του καλού, απάνθισμα έργων πατέρων της Εκκλησίας από τις μονές του 15ου αιώνα το οποίο συνέταξαν και εξέδωσαν (Βενετία 1782) οι Άγιοι Νικόδημος ο Αγιορείτης και Μακάριος Κορίνθου.

Η **φιλοκαλία** είναι, λοιπόν, ένα Ανθολόγιο από κείμενα τριάντα έξι Πατέρων και ασκητών της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας. Τα κείμενα που επιλέχθηκαν αναφέρονται στις προϋποθέσεις, στη πρακτική και στους στόχους της άσκησης.

Ιδιαίτερα στους τρόπους της προσευχής και μάλιστα της νοερής (η προσευχή της καρδιάς), τρόπους να οδηγηθεί ο ασκητής στην απάθεια (την Ελευθερία από την αναγκαιότητα της φύσης) στη νήψη (διαιύγεια και νηφαλιότητα του νου) και τελικά στην ησυχία και θεωρία στην αίσθηση θείας ηδονής της εκ της καρδιάς πηγαζόμενης.

Το 1793 γίνεται σλαβική μετάφραση από τον Ρώσο μοναχό Παΐσιο Βελτισόφσκι και επηρεάζει μεγάλους επίσης συγγραφείς και διανοητές όπως Τολστόι, Σολόφωφ και Ντσοτογιέφσκι.

Μετά την Ρώσικη Επανάσταση, το 1917, έφυγαν πολλοί λόγιοι και διασπάρθηκαν στην Ευρώπη και Αμερική και έφεραν μία αφύπνιση και ενδιαφέρον για την σπουδή των Ελλήνων Πατέρων, της ορθόδοξης λατρείας, της ορθόδοξης τέχνης.

Η **φιλοκαλία** επανεκδίδεται σε διάφορες γλώσσες πολλές φορές.

Το κυριότερο αποτέλεσμα είναι η είσοδος στις δυτικές κοινωνίες μιας καινούργιας γλώσσας λέξεων και εκφράσεων η και της θεματικής των φιλοκαλικών κειμένων.

Όλες οι ακολουθίες καθώς και η ασκητική παράδοση της Εκκλησίας αναφέρονται κυρίως σε τρεις πνευματικές καταστάσεις (Ρωμανίδης).

- Στην κάθαρση από τα πάθη της ψυχής και του σώματος
- Στον φωτισμό του νου του ανθρώπου από την χάρη του Αγίου Πνεύματος
- Και στην θέωση της ψυχής και του σώματος του ανθρώπου.

Κυρίως όμως μιλούν για την κάθαρση και το φωτισμό, επειδή οι ακολουθίες στην Εκκλησία είναι έκφραση της λογικής λατρείας.

- Ο άνθρωπος έχει δύο γνωστικά κέντρα

> Το ένα είναι ο νους που είναι κατάλληλο όργανο για να δεχθεί την αποκάλυψη του Θεού και ο το δεύτερο είναι η λογική, που γνωρίζει τον αισθητό κόσμο που μας περιβάλλει.

Στον χώρο της φυσικής καρδιάς λειτουργεί κάτι που οι πατέρες ονόμασαν «**νουν**». Ονόμασαν νουν αυτή την νοερή ενέργεια η οποία λειτουργεί στην καρδιά του υγιούς ψυχικά ανθρώπου.

Η Νοερή ενέργεια είναι μία και μόνη ενέργεια της ψυχής η οποία στον μεν εγκέφαλο λειτουργεί ως λογική η ίδια όμως λειτουργεί συγχρόνως και στην καρδιά ως νους.

Θα μου πείτε γιατί έβαλα την **Φιλοκαλία** σαν κύριο θέμα, δώδεκα χρόνια θρησκευτικά στο Σχολείο κανείς δεν μας μίλησε για τη μεγάλη θρησκευτική και πνευματική συμβολή (στη δύση και στην αν-θρωπότητα) των Πατέρων και του Αγίου Όρους. Εμείς μόνο τους Αρχαίους Έλληνες γνωρίζαμε και το Βυζάντιο σκοταδισμένο, ή έστω ένας λύχνος διατήρησης της γλώσσας χωρίς όμως ανώτατη πνευματική υπόσταση.

Χαίρομαι λοιπόν που έμαθα ότι αυτά τα συγγράμματα των τριάντα έξι Πατέρων και ασκητών είχαν τόση απήχηση στην αφύπνιση του πνεύματος στη Δύση, γιατίέρα από το Θεολογικό πιστεύω μία ε-ζήτηση, π.χ. του τρισδιάστατου, όπου θέλει πολ-λά υπόβαθρα ύψιστης διανοητικού φιλοσοφικού επιπέδου είτε προέρχονται από φωτισμό ή νοση-σαρχία (Θεωρία κατά την οποία η νήσης αποτε-λεί την πρωταρχική αιτία των ψυχικών εκδηλώσε-ων και την βάση για την προσέγγιση της γνώσης και της αλήθειας) είναι πολύ σημαντική.

Πιο συγκεκριμένα την πρώτη συγκρότηση αυτής της ανθολογίας την έκανε μάλλον ο μητροπολίτης Κορίνθου Μακάριος Νοταράς (1731 – 1805), τότε κυκλοφορούσαν χειρόγραφες κόλλες ανάλογης ανθολόγησης Πατερικών κειμένων στον 18ο αιώνα. Αυτός τις παρέδωσε στον Μοναχό Νικόδημο Αγιορείτη (1747-1809) που ανέλαβε να ελέγξει-παράλαβει τα πατερικά κείμενα με τους σωζόμενους στις βιβλιοθήκες των μονών του Αγίου Όρους κώδικες και να τα εκδώσει.

Ένα άλλο θέμα είναι η αγιογραφία, οι εικόνες. Στην χριστιανική αγιογραφία υπάρχουν κανόνες άγραφοι και ωστόσο απόλυτα ακριβείς που δεν διδάσκονται θεωρητικά αλλά μεταδίδονται ως πείρα ζωής και άσκησης από τον πρωτομάστορα στους μαθητές του.

Ο μαθητής χειραγωγείται σπουδάζοντας από τον δάσκαλο στην ζωή της εκκλησίας και στην αλήθεια, νηστεύει και ασκεί στην αυτοπαραίτηση για να είναι η εικόνα του παίμματος της εκκλησίας και όχι ατομικό του επινόημα, να μπορεί να αναγνωρίσει η εκκλησία στο έργο του πρωτότυπο της αλήθειας της.

Το παράδοξο είναι ότι η υποταγή του καλλιτέχνη στους δεδομένους εικονογραφικούς τύπους δεν περιορίζει την δημιουργική του έμπνευση και πρωτοβουλία, δεν είναι ένα είδος λογοκρισίας και πνευματικού ευνουχισμού αντίθετα αποδεικνύεται και η προσωπική ετερότητα του καλλιτέχνη, ο Χριστιανισμός που έκανε πλήρη χρήση του Ελληνικού πολιτισμού στα μέσα έκφρασής του. Έτσι, στις πρώτα χριστιανικά χρόνια χρησιμοποιήθηκε η μορφή του Απόλλωνα καθώς και άλλα αρχαιοελληνικά πρότυπα, όπως π.χ. αυτή του φιλοσόφου ή του διδασκάλου ακόμη και για την αναπαράσταση του Χριστού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο **Καλός Ποιμήν**, όπου ο Χριστός εικονίζεται με ιδεώδη Ελληνική μορφή (ψηφιδωτό του μαιουαλείου της Galla Placidia, στη Ραβέννα).

Στην πρωτοχριστιανική εποχή, όπου κυριαρχούν οι ανεκονικές παραστάσεις του Χριστού. Είτε λόγω των απαγορευτικών διατάξεων της Παλαιάς Διαθήκης, είτε εξαιτίας της απαγόρευσης της χριστιανικής λατρείας, χρησιμοποιήθηκαν σύμβολα και αλληγορικές παραστάσεις για την απεικόνιση του Χριστού, από τις οποίες οι πιο γνωστές είναι ο Καλός Ποιμήν, ο Αμνός, τα μονογράμματα ΧΡ & ΑΩ, η Άμπελος, ο Ορφέας και ο Ιχθύς, του οποίου το ακρωνύμιο:

Ι ησούς Χ ριστός Θε εός Υ ιός Σ ωτήρ
Μετά την περίοδο των συμβόλων, άρχισε η απεικόνιση των μορφών του Χριστού, η οποία είναι σχεδόν πάντα δυναμικά μετωπική (en face).

Στην ορθόδοξη εικονογραφία, η θέαση ολοκλήρου του ανθρωπίνου προσώπου και όχι μόνο ενός μέρους του, εκφράζει την πληρότητα και την αυθεντικότητα της ύπαρξης.



Στη Βυζαντινή αγιογραφία, ακόμη και όταν οι εικονιζόμενοι ζωγραφίζονται σε στροφή κατά ? ή έχουν στραμμένη την πλάτη τους προς το θεατή, το κεφάλι τους είναι πάντα γυρισμένο προς αυτόν, ώστε να φαίνονται και τα δύο μάτια και ολόκληρο το πρόσωπο.



Γράφει ο
Βύρων Τομάζος
Μηχανολόγος,
Απόφοιτος Πολυτεχνείου
Μονάχου
e-mail: byron.tomazos@
warsila.com

Στη Ρώσικη αγιογραφία δεν έχει κανείς τη μαρτυρία της υπαρκτής μεταμόρφωσης του φυσικού σχηματικά και δογματικά. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο ο Ιούδας και οι αμετανόητοι αμαρτωλοί απεικονίζονται σε κατατομή (profil).

Πάντα αυτό που δεσπόζει τόσο στις παραστάσεις του Χριστού, είναι το μεγάλο πρόσωπο με τα έντονα χαρακτηριστικά του. Τα μεγάλα εκφραστικά μάτια, που είναι ο καθρέπτης της ψυχής, έχουν σημείο αναφοράς το θεατή, και δίνουν την εντύπωση της επικοινωνίας με το εικονιζόμενο πρόσωπο και το υπερέραν.

Στην Ορθόδοξη εκκλησία, δε λατρεύουμε ΠΟΤΕ αλλά προσκυνούμε τιμητικά τις εικόνες, ενώ μεταφερόμαστε νοερά στον άρατο πνευματικό κόσμο, δηλ. βλέποντας ο πιστός την εικόνα του Χριστού, επικοινωνεί με το πρωτότυπο δηλ. τον ίδιο τον Χριστό. Στο Χριστιανισμό ο φωτοστέφανος, είναι σύμβολο της αγιότητας και της δόξας του εικονιζόμενου προσώπου. Στο Χριστό, ο φωτοστέφανος είναι ένσταυρος, δηλ. χαράσσεται με διαφορετικό χρώμα Σταυρός, στα άκρα του οποίου γράφονται τα τρία γράμματα της επιγραφής ΟΩΝ, δηλώνοντας έτσι ότι ο Χριστός είναι προϋπάρχων Θεός και ότι δια του

Σταυρού Του προς Θεόν πάντες ειλικύσθημεν. Εκτός του Χριστού, φωτοστέφανο έχουν και όλοι όσοι έχουν στενή σχέση με το Θεό ή όσοι έφτασαν στη θέωση. Ενώ στο Βουδισμό, όσοι είναι προορισμένοι για τη φώτιση, δηλ. οι μελλοντικοί Βούδες (Μπιοντιάτβες).

Στη βυζαντινή αγιογραφία, το χρυσό ή το κίτρινο φόντο είναι το σύμβολο της αιωνιότητας ή συμβολίζει το άκτιστο φως του Αγίου Πνεύματος.

Αντίθετα, το κυανό στο ιμάτιο του Χριστού, το οποίο φοριέται πάνω από το χιτώνα, συμβολίζει την ανθρωπινή φύση Του - την οποία φόρεσε κατά την ενανθρώπιση Του.

• Η Παρθένος έχει πάντοτε στο κεφάλι της και στην πλάτη της τρία Οκτάκτινα αστεράκια. Τα τρία από αυτά δηλώνουν ότι η Παναγία ήταν Παρθένος προ και μετά την τόκο.

• Τα οκτάκτινα αστεράκια συμβολίζουν το μυστήριο της όγδοης μέρα και ότι ο Θεός έφτιαξε τον κόσμο σε επτά ημέρες. Την έβδομη ο άνθρωπος απέτυχε. Ο Θεός εγκαινιάζει δια του έργου Της Θείας Οικονομίας (το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου) για αυτό η Παναγία συμμετέχει σε αυτό, δηλαδή είναι διάκονος στο μυστήριο αυτό καθώς και ο Ιωσήφ.

Ακριβώς τον αντίθετο χρωματισμό έχουν πάντα το εσωτερικό και το εξωτερικό μαφόριο (ένδυμα) της Θεοτόκου, για να υπογραμμισθεί η ανθρωπινή φύση της αφενός, και αφετέρου ότι αξιώθηκε να δεχθεί στη μήτρα της το πυρ της θεότητας σωματικώς.

Το χρυσό ή το κίτρινο (ώχρα) συμβολίζουν το άκτιστο φως.

Το πράσινο συμβολίζει τη νεότητα και την ελπίδα και συνήθως το απαντάμε σε δευτερεύοντα πρόσωπα.

Το λευκό, συμβολίζει το φως της Αναστάσεως, τη δόξα του Θεού και την αγνότητα, ενώ...

Το μαύρο, το μυστικό βάθος, τον Άδη, το θάνατο, αλλά και την προ Χριστού εποχή.

Η εικονογραφία δεν είναι μόνο ένα διακοσμητικό στοιχείο. ΑΠΕΝΑΝΤΙΑΣ, υπηρετεί ένα μεγάλο τριπλό σκοπό: τη λατρεία, το δόγμα και το ήθος.

Πηγαίνοντας στο Άγιο Όρος δεν μπορεί κανείς να μην προβληματιστεί με διάφορα θέματα με τα οποία έχει διαβάσει και βιώσει και συνήθως ο άνθρωπος έχει την τάση να κοιτάει και το αντίθετο, και το αντίθετο του ασκητισμού είναι ο Ηδονισμός ο οποίος ταυτίζεται τα αγαθά και την ίδια την ευδαιμονία (ευτυχία) με την ηδονή. Αντίθετα ο ασκητισμός θεωρεί την απόλαυση της ηδονής αμαρτία, στερήσει ή τουλάχιστον από το δυνατό λιγότερη συμμετοχή.

Οι οπαδοί του ασκητισμού χαρακτηρίζουν την απόλαυση της ηδονής σαν φθορά του σώματος και διαφθορά της ψυχής. Ενώ οι οπαδοί του ηδονισμού βλέπουν τον ασκητισμό σαν καταδίκη στην στέρηση, σαν αδικαιολόγητο αρνητικό απέναντι στα αγαθά της ζωής και σαν διαστροφή.

Ο Δημόκριτος, ο Αριστείδης και ο Επίκουρος ασχολήθηκαν πολύ με το θέμα και κατανόησαν τις ακρότητες και των δύο και συνέστησαν μέτρο.

Από τους νεοέλληνες συγγραφείς ο Καζαντζάκης, που σε όλη του τη ζωή έψαχνε απαντήσεις για τον Θεό είχε επισκεφτεί τα Καρούλια, άγριο ησυχαστήριο, εκεί ζουν οι πιο άγιοι, άγριοι ασκητές του Όρους στους λαξευμένους βράχους.

Με ένα καλάθι κρεμασμένο στη θάλασσα και οι βάρκες που περνούν ζυγώνουν και ρίχνουν ψωμί και ελιές για να μην αφήσουν τους ασκητές να πεθάνουν από την πείνα.

Συνάντησε τον Ασκητή «Μακάριο τον Σπηλαιστή», με ένα πρόσωπο άτριχο, φαγωμένο από τις αγρύπνιες και την πείνα, με αδειανούς βολβούς, να γυαλίζει βυθισμένο σε ανείπωτη μακαριότητα. Τα μαλλιά του είχαν πέσει, έλαμπε το κεφάλι του σαν κρανίο. Κάμποση ώρα κοίταξε με απληστία τη ψυχή τούτη που είχε εξαφανίσει το κορμί της και αυτό βάραινε τις φτερούγες της και δεν την άφηγε να ανέβει στον Ουρανό. Ανήλεο, ανθρωποφάγο θεριό η ψυχή που πιστεύει, κρέατα, μάτια, μαλλιά και όλα τούτα τα έχει φάει.

> Πάτερ Άγιο, του είπε, πείνασες, δίψασες, πόνεσες κοντεύοντας να φτάσεις στη κορφή της σκάλας, φάνηκε η Πόρτα του Παραδείσου μα θα ανοίξει η πόρτα να μπεις; Είσαι σίγουρος ;

> Είμαι σίγουρος για την καλοσύνη του Θεού αυτή Νικάει απάντησε.

> Χαιρετίσματα στο Κόσμο

> Χαιρετίσματα στον Ουρανό... είπε ο Καζαντζάκης, και πες στο Θεό δεν φταίμε εμείς, φταίει αυτός που έκαμε τον κόσμο τόσο ωραίο...

Οι πιο έντονες εμπειρίες ήταν στη Μονή «Σίμωνος Πέτρας» που ήμουν κοντά στους καλόγερους που έψαλλαν τον Ψαλμό 102, κάποιες στιγμές τους ένιωσα σαν αγγέλους με πρόσωπα «El Greco» και στην σκηνή Της «Αγίας Άννης», σε κελί που μένει μόνος ο καλόγερος «Γρηγόριος» και στο οποίο μείναμε μαζί του αρκετές ώρες και τελέσαμε μαζί τη λειτουργία και ψάλαμε τον άλλο ψαλμό μας το εις τον Αιώνα. Ήταν πράγματι μια πραγματική κατάνυξη, ένας άλλος κόσμος.

Σταματήσαμε σε μία Ταβέρνα έξω από τη Θεσσαλονίκη, η οποία έχει μουσική και εκεί έγινε μία μίνι διασκέδαση. Αυτό μου λέει υπάρχει στη θρησκεία μας- είσατε κα-

τά Χριστό Σαλοί, και υπάρχει μια κατηγορία αγίων που έζησαν αυτή τη ζωή.

Ομολογουμένως δεν ήξερα περί Σαλών και έμαθα τα εξής: Οι Σαλοί είναι συνήθως μοναχοί που κατεβαίνουν στο «κόσμο», μέσα στις πόλεις, στη «χριστιανική» κοινωνία, και κάνουν πράξεις παράλογες, ανήθικες, πράξεις τρελού, οι οποίες όμως έχουν πάντοτε ένα βαθύτερο περιεχόμενο, αποβλέπουν πάντοτε



στην αποκάλυψη της πραγματικότητας και αλήθειας που κρύβεται πίσω από τα προσχήματα του κόσμου τούτου. Ο Σαλός μπαίνει στις ταβέρνες, στις κακόφημες συντροφίες. Καταλείνει προκλητικά τις εκκλησιαστικές νηστείες μπροστά στους ανθρώπους, ενώ στην πραγματικότητα κάνει αυστηρότατη άσκηση τροφής.

Με αυτή την έννοια, κάθε μοναχός της Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι ένα είδος «διά Χριστόν σαλού» : φοράει το ρούχο του πένθους, δηλώνοντας αποκάλυπτα την αποδοχή της κοινής μας πτώσης και αμαρτίας - αποσύρεται στην άσκηση, πολεμώντας για όλους μας αυτή την πτώση και αμαρτία. Ίδια είναι και η κλήση κάθε μέλους της Εκκλησίας.

Το παράδειγμα λοιπόν των «διά Χριστόν σαλών» δεν είναι ακραίο ούτε και ακατανόητο, όπως ίσως φαντάζει στα μάτια πολλών. Είναι η σάρκωση του θεμελιώδους ευαγγελικού κηρύγματος : ότι μπορεί ο άνθρωπος να τηρήσει όλο τον Νόμο χωρίς να κατορθώσει να ελευθερωθεί από τις αναγκαιότητες που επιβάλλει το βιολογικό και ψυχολογικό του εγώ, δηλαδή από τη φθορά και τον θάνατο. Ενώ αρκεί να αποδεχτεί ταπεινά την αμαρτία και την πτώση του, χωρίς να τη διαφοροποιεί από την αμαρτία και την πτώση των άλλων ανθρώπων, με εμπιστοσύνη στην αγάπη του Χριστού, που μεταμορφώνει αυτή την αποδοχή σε προσωπική ζωτική κοινωνία, σε ζωή αφθαρσίας και αθανασίας.

Οι περισσότεροι γνωστοί Σαλοί είναι ο άγιος Συμεών Εμμέσης και ο άγιος Ανδρέας Κωνσταντινουπόλεως.

Επίσης γνωστός δια Χριστού Σαλός ήταν ο όσιος Σάββας ο Βατοπεδικός. Δηλαδή προποικείται ότι ήταν Σαλός, πως ήταν μωρός, ανόητος, αμαθής παρόλο που και γνώση είχε και αρετή είχε και σοφία είχε. Στην Κύπρο την άκρη του ράσου του, την θεωρούσαν μεγάλη Ευλογία.

Η έννοια της κατά Χριστόν Σαλό μας άρεσε και μάλιστα έγινε και ειδική τελετή στο λεωφορείο όπου ανακηρύξαμε τον Αρχηγό ως Αρχισαλό και τους υποτακτικούς απλώς Σαλούς...

I. Η θρησκευτικότητα είναι φυσική ανάγκη του ανθρώπου - ανάγκη ορμώμενη, ενστικτώδης.

Ονομάζουμε φυσικές, ορμώμενες, ενστικτώδεις τις ανάγκες που δεν τις ελέγχει η λογική και η θέληση. Εμπεριέχονται ως νομοτελειακές απαιτήσεις, στη λειτουργία της βιολογικής υπόστασης.

II. Θεμελιακή ανάγκη του αιώνα μας είναι η έλλειψη

μεταφυσικής πίστης, μιας πίστης που να ερμηνεύει και να εξημερώνει τον κόσμο (Καζαντζάκης).

Ο άνθρωπος βλέπει να απειλούν την ύπαρξη του δυνάμεις ή παράγοντες που δεν μπορεί να ελέγξει. Οι δίκες του φυσικές δυνάμεις δεν αρκούν για να αποτρέψουν την αρρώστια, την οδύνη, τον θάνατο. Καταφεύγει γι' αυτό σε επινοήματα που του προσφέρουν ελπίδα προστασίας, αυθυποβολή σιγουριάς.

III. Έκφραση του ενστικτού της αυτοσυντήρησης η θρησκευτικότητα αποβλέπει να θωρακίσει το άτομο απέναντι στην ανασφάλεια και στις φοβίες που γεννάει η άγνοια, στον τρόμο και στον πανικό για τον θάνατο. Θωρακίζει η θρησκεία το άτομο με μεταφυσικές «πεποιθήσεις», με ηθικές «αρχές», με σιγουριά για αιώνια παράταση της ύπαρξής του. Τρέφει το υπερεγώ, προσφέρει αυτοπεποίθηση, ηδονική αυταρέσκεια και αν θέλετε ακόμα, ιεροποιημένο ναρκισσισμό.

Η θρησκεία και τα περί του Θεού απασχολούν τον άνθρωπο πάντα, μια και το θρησκευτικό αίσθημα είναι έμφυτο. Εμείς έχουμε μια από τις καλύτερες θρησκείες και πλούσιες σε παραδόσεις.

Η μοντέρνα ζωή, το άγχος, η μεγάλη πρόοδος της επιστήμης που συνεχώς ανακαλύπτει νέα πράγματα πολλές φορές γίνονται αντικίνητρα για τους ορθόδοξους πιστούς μας και τις παραδόσεις μας.

Ανεξάρτητα από το πώς αισθάνεται καθένας τον Θεό, πιστεύω πως μια χριστιανική αγωγή των παιδιών μας είναι χρήσιμη γιατί βοηθά στην διαμόρφωση κανόνων ηθικής με κορυφαίο την Αγάπη, αναπτύσσει την κοινωνικότητα και το πνεύμα μας και η θεολογία είναι βαθιά πνευματική άσκηση, κάνει τους ανθρώπους πιο σφαιρικούς, τους αναπτύσσει έννοιες εθελοντισμού, προσφοράς και γενικά τους κάνει πιο ολοκληρωμένους ανθρώπους.

Με προβληματίσε το «Άβατο» κατά πόσον είναι συμβατό με τη Νέα Εποχή ή όχι και κατά πόσο είναι δίκαιο να στερεί από τις γυναίκες την αυτές τις πνευματικές και κατασκευτικές καταστάσεις που μπαίνουν και ζουν οι άνδρες σε αυτό τον χώρο.

Αυτή η μοναδικότητα του Αγίου Όρους γιατί να μη γίνει ένας πόλος έλξης θρησκευτικού τουρισμού π.χ. στους ομογενείς και αδερφούς χριστιανούς ανά τον κόσμο, όπως η Ακρόπολη ή η Αγία Σοφία την οποία διαφημίζουν κατά κόρον οι Τούρκοι.

Είναι κάτι μοναδικό, και μόνο με την **Φιλοκαλία** έχει προσφέρει πολλά και στην Δύση.

Έχει τεράστιες υποδομές και μπορεί να φιλοξενησει πολλαπλάσιο αριθμό προσκυνητών και να γεμίσουν οι εκκλησίες τους. Σίγουρα χρειάζεται οργάνωση και πλιτιά αντίληψη, ορισμένα μοναστήρια είναι πιο ανοικτά.

Υπάρχουν τρόποι να μην αλλοιωθεί το περιβάλλον και η θρησκευτικότητα, όμως μπορεί να δημιουργηθούν πολλές προϋποθέσεις για θέσεις εργασίας και εισόδημα για το Άγιο Όρος και το κράτος ειδικά τώρα με την κρίση που το έχουμε τόσο ανάγκη.

Εμείς έχουμε μεγαλώσει μέσα στην Ορθόδοξη Πίστη και θρησκευτική παράδοση, άριστα συνδεδεμένη με την Ελληνική μας κληρονομιά, σίγουρα είναι ωφέλιμο να την συνεχίσουμε για την κοινωνία μας, τις οικογένειές μας και για τον εαυτό μας, να την μεταφέρουμε στους νέους ακολουθώντας πάντα τη λογική του μέτρου.

Το Άθω είναι κειμήλιο της Ελλάδος και όλου του κόσμου. Ευελπιστώ να βάλουμε και εμείς ένα λιθάρι συνεισφοράς στην περαιτέρω περιγραφή διαφώτισης του κειμηλίου αυτού της ανθρωπότητας.